

13. **Павлуцкий Г.** Гоголь об искусстве [Электронный ресурс] / Г. Павлуцкий // ЧИОНЛ. – К., 1902. – Кн. 16. – Вып. 1. – Отд. 1. – С. 304–337. – Режим доступа : <http://starietknigi.info>
14. **Павлуцкий Г.** Деревянные и каменные храмы [Электронный ресурс] / Г. Павлуцкий // Древности Украины. – Вып. 1. – К. : Изд. Император. Москов. Археолог. о-ва, 1905. – 124 с. – Режим доступа : <http://www.myslenedrevo.com.ua/ru/Sci/Heritage/Pavlucki.html/>
15. **Павлуцкий Г.** Деревянная церковная архитектура юго-западного края в XVII–XVIII вв. [Электронный ресурс] / Г. Павлуцкий // ЧИОНЛ. – К., 1904. – Кн. 18. – Вып. 1. – Отд. 1. – С. 21–24. – Режим доступа : <http://starietknigi.info>
16. **Павлуцкий Г.** Изображение храма в древнейших южнорусских миниатюрах [Электронный ресурс] / Г. Павлуцкий // ЧИОНЛ. – К., 1906. – Кн. 18. – Вып. 2. – Отд. 1. – С. 3–4. – Режим доступа : <http://starietknigi.info>
17. **Павлуцкий Г.** Наиболее ранние свидетельства литературных памятников о построении деревянных церквей XVII и XVIII вв. [Электронный ресурс] / Г. Павлуцкий // ЧИОНЛ. – К., 1904. – Кн. 18. – Вып. 2. – Отд. 1. – С. 40–41. – Режим доступа : <http://starietknigi.info>
18. **Павлуцкий Г.** О древнейших резных изображениях путтов в южнорусских церквях XVII–XVIII вв. [Электронный ресурс] / Г. Павлуцкий // ЧИОНЛ. – К., 1904. – Кн. 18. – Вып. 2. – Отд. 1. – С. 39–40. – Режим доступа : <http://starietknigi.info>
19. **Павлуцкий Г.** О связи искусства с культурой [Электронный ресурс] / Г. Павлуцкий // ЧИОНЛ. – К., 1900. – Кн. 14. – Вып. 1. – С. 83–87. – Режим доступа : <http://starietknigi.info>
20. **Павлуцкий Г.** Старинные деревянные синагоги в юго-западном крае [Электронный ресурс] / Г. Павлуцкий // ЧИОНЛ. – К., 1906. – Кн. 19. – Вып. 2. – Отд. 1. – С. 39–41. – Режим доступа : <http://starietknigi.info>
21. **Павлуцкий Г.** Памятники каменной церковной архитектуры стиля «empire» в Полтавской губернии [Электронный ресурс] / Г. Павлуцкий // ЧИОНЛ. – К., 1906. – Кн. 19. – Вып. 2. – Отд. 1. – С. 94–97. – Режим доступа : <http://starietknigi.info>

Резюме

Охарактеризовано мистецтвознавчі розвідки Г. Павлуцького, представлені ним на засіданнях Історичного товариства Нестора-літописця. Встановлено періодичність виступів науковця та їх основну тематику. Визначено наукові погляди, яких дотримувався дослідник.

Ключові слова: мистецтвознавчі розвідки, Історичне товариство Нестора-літописця, читання в Історичному товаристві Нестора Літописця.

Summary

Bohatikova O. Art criticism exploration of G. Pavlutskyi on the pages of «Readings in the historical society of Nestor Letopysets»

The present article studies the researches of G. Pavlucky, which he had read during the conferences in the Historical association of Nestor-chronicle. Considerations is given to periodicity of his performances and its subjects. Describes the scientific view of the researcher.

Key words: the art researches, the Historical association of Nestor-chronicle, the Reading in the Historical association of Nestor-chronicle, the architecture.

Аннотация

Богатикова О.В. Искусствоведческие исследование Г. Павлуцкого на страницах «Чтений в Историческом обществе Нестора-летописца»

Охарактеризованы искусствоведческие исследования Г. Павлуцкого, представленные им на заседаниях Исторического общества Нестора-летописца. Установлены периодичность выступлений и их основная тематика. Определены научные взгляды, которых придерживался исследователь.

Ключевые слова: искусствоведческие исследования, историческое общество Нестора-летописца, чтения в историческом обществе Нестора-летописца, архитектура.

Надійшла до редакції 31.10.2014 р.

УДК 930.1:[008:929 Виг](045)

С.Ю. Сабадаш

НАУКОВА СПАДЩИНА Л. С. ВИГОТСЬКОГО В КОНТЕКСТІ КУЛЬТУРО-ТВОРЧИХ ПРОЦЕСІВ: ІСТОРІОГРАФІЯ ПРОБЛЕМИ

Вагомі набутки науково-практичної діяльності Л. С. Виготського знайшли своє місце і відіграли помітну роль у розвитку різноманітних галузей науки про людину – зокрема таких, як лінгвістика, педагогіка, педагогічна психологія, загальна психологія, дефектологія, психологія мистецтва, семіотика. Проте такий

широкий спектр напрямів діяльності Л. С. Виготського не дає підстав говорити про розпорошеність наукових інтересів ученого, навпаки, вся його наукова спадщина так чи інакше присвячена розкриттю і доведенню головного принципу психології – цілісності вищих психічних функцій людини й культурно-історичної обумовленості їх походження, а також первинності культури у сфері формування людської особистості.

Науковій творчості Л. С. Виготського присвячено чимало глибоких і змістовних робіт, але наукових досліджень стосовно наявності культурологічної проблематики у його теоретичному спадку не проводилося. У даному аналізі наукової спадщини вченого були задіяні літературно-інформаційні джерела інших напрямків гуманітарної сфери наук, у яких творчий шлях і доробок Л. С. Виготського розглядалися більш повно, з перенесенням уваги на культурологічну складову теоретичних та практичних напрацювань вченого.

Наукова спадщина Л. С. Виготського привертала увагу багатьох вчених зі світовим ім'ям, які застосували його теоретичні та практичні знахідки в різних галузях гуманітарної науки: зокрема у філософії – це Е. Ільєнков, М. Мамардашвілі, Г. Щедровицький; у психології – О. Асмолов, Л. Божович, М. Вересов, В. Зінченко, О. Лурія; у лінгвістиці – В'яч. Іванов, М. Лотман, Р. Фрумкіна. Тим чи іншим чином ці відомі вчені, як і багато інших, розглядали теоретично-практичну спадщину Л. Виготського, або працювали у подальшій розробці його теоретичних здобутків та їх практичному втіленню.

Умовно бібліографічні джерела, відносно науково-теоретичних праць Л. С. Виготського, можна поділити на декілька категорій, які відображають певні напрями в дослідженні різнопланової наукової діяльності вченого.

По-перше, це сам корпус наукових праць Л. С. Виготського, до якого слід віднести літературно-критичні статті до психологічного періоду, «Педагогічна психологія», «Психологія мистецтва», «Педологія підлітка», «Мислення і мовлення» та зібрання творів у шести томах.

По-друге, це біографічні дослідження, у яких відображаються не тільки події й обставини особистого життя Л. Виготського, але й етапи його наукової біографії.

По-третє, близькі до першої категорії архівознавчі дослідження, функція яких полягає в знаходженні невідомих до сьогодні фактів з життя вченого та неопублікованих наукових й епістолярних праць; ще до цього додається й функція порівняння першоджерел (рукописів та перших видань) з опублікованими працями Л. С. Виготського в радянський та пострадянський період, завдяки чому виявляються ідеологічні й методологічні редакторські виправлення творів вченого, виданих у різні роки вже після його трагічної смерті.

Учетверте, наукові публікації відносно досліджень Л. Виготського в багатьох галузях гуманітарного напрямку, в яких тою чи іншою мірою відображались його центральна авторська ідея щодо впливу на особистість багатющого світу культури, а також його бачення цього впливу на розвиток і формування самої гуманітарної галузі науки та необхідності подальших досліджень у цій сфері.

Не менш цінними, в'яте, є наукові праці учнів та послідовників Л. С. Виготського, які у своїй діяльності поглиблювали певні концепції наукової спадщини вченого, чи то розвивали власні наукові теорії, базуючись на блискучих досягненнях та відкриттях геніального вченого. Також до бібліографічних джерел відносно дослідження науково-теоретичної спадщини Л. Виготського слід долучити дослідження, у яких відображається взаємозв'язок між теоретичними здобутками вченого з науковими дослідженнями інших видатних вчених гуманітарного напрямку науки.

Зібрання творів Л. Виготського являє собою великий масив його письмової й усної мови, що у тім чи іншим вигляді потрапляли до публікації й виходили друком з різним ступенем редакторської обробки. Тут багато невідомих факторів, які не дають можливості однозначно приписувати саме Л. Виготському і термінологічні розбіжності, що виявляються в його роботах, і навіть деякі логічні протиріччя [22; 1-52]. Саме наявність таких «помилко» послужила приводом для того, що сучасні дослідники творчої спадщини Л. Виготського, базуючись на архівних матеріалах, започаткували перевидання у відкритому доступі нового повного зібрання творів видатного психолога [25].

Критика різних заідеологізованих інтерпретацій науково-теоретичної творчості Л. Виготського почалася ще в 1970-і роки як у Радянському Союзі, так і за кордоном. Число критичних публікацій неухильно зростало і лише в 2000 рр. остаточно оформилося як «ревізіоністська революція» у виготськознавстві [24]. Уся ця критична література робить великий внесок у переоцінку також і історичної ролі й теоретичної спадщини Виготського в контексті сучасної науки. Істотним компонентом ревізіоністського руху у виготськознавстві є робота над некомерційним науково-видавничим проектом «*Psy anima* Повне зібрання творів Л. С. Виготського» («*Psy anima Complete Vygotsky*» Project) [25], у ході якого низка текстів Виготського вперше стає доступний широкому колу читачів, причому у вигляді, очищеному від цензури, редакторських втручань, викривлень і фальсифікацій у посмертних радянських виданнях більш пізнього часу. Ця видавнично-редакторська робота підкріплюється потоком критичних досліджень і наукових публікацій з питань текстології, історії, теорії й методології психологічної теорії Л. С. Виготського й учасників його кола.

Цей проект став можливий лише в результаті співпраці міжнародного колективу ентузіастів – дослідників, архівістів і співробітників бібліотек Білорусі, Бразилії, Німеччини, Ізраїлю, Італії, Канади, Нідерландів, Росії, Швейцарії та Південної Африки, – які не тільки провели ґрунтовну аналітичну й текстологічну роботу, але й об'єднали зусилля для того, щоб зібрати значну колекцію публікацій текстів науковця. Результати цього міжнародного науково-дослідницького експерименту засвідчили, що період становлення Л. Виготського як вченого припав на початок ХХ ст. – роки бурхливих політичних і соціальних перетворень, у зв'язку з чим біографічний і науковий матеріал цих років тривалий час був маловідомим за

політичними мотивами, а також через малу вивченість архівних накопичень. Однак оприлюднення спогадів близьких до нього людей заповнюють цю прогалину в науковій біографії вченого. «Свідчення сучасників не завжди збігаються між собою – і це цілком природно. Різні люди, зустрічаючись з активною й багатогранною особистістю, бачать її різні сторони... Те ж стосується й спадщини яскравої людини. Щоб бодай відносно повно уявити собі його особистість, варто не обмежуватися тільки тими його творами, які зробили його класиком у тій чи іншій галузі культури й науки» [15, с. VII], – зауважує І. Фейгенберг, редактор спогадів С. Добкіна про роки ранньої дружби і спільної роботи з Л. Виготським.

Особистий життєпис вченого невіддільний від його науково-творчої біографії. Цей факт з усією очевидністю доведений у біографічному дослідженні Г. Виготської і Т. Ліфанової [3]. «Ця авторська й творча співдружність визначила хоч і дещо подвійний, але єдиний жанр книги. Вона – не науковий трактат про Л. Виготського, радше його життєпис, характеристика творчого шляху, основних етапів наукової творчості. У ній розкрита атмосфера творчості, оточення Л. Виготського, незліченні епізоди його наукової й педагогічної діяльності, де знаходили застосування його творча й організаційна активність» [3; 12]. Показово, що унікальність наукової біографії вченого також розглянув і М. Ярошевський [23], який здійснив аналіз теоретико-методологічної спадщини вченого. Науковий підхід Ярошевського базується на переконаності в існуванні об'єктивних закономірностей розвитку психологічної науки: «...особливий інтерес являє вивчення діяльності й особистості вчених, стилю яких властивий міждисциплінарний інтегративізм. Їхні ідеї народжувалися у своєрідному діалозі між «голосом» психології й тим, що відкрили в поведінці й свідомості живих істот інші науки. Це, з одного боку, збагачувало саму психологію, з іншого – й науки, що мають «людський вимір» [10; 299]. У даному науковому трактаті реалізований розроблений М. Ярошевським принцип «опозиційного кола», у яке історик науки вводить З. Фрейда, Г. Челпанова, Ж. Піаже та інших видатних психологів початку ХХ ст. Розглядаючи теоретичну й практичну наукову цінність праць Л. Виготського, М. Ярошевський пояснює це розмаїття напрямів у такий спосіб: «Його теоретична конструкція увібрала задане й створене багатьма відгалуженнями біологічного й соціального знання й, саме тому, широко відгукнулася в різних дисциплінах – від психіатрії до семіотики» [23; 299].

Теоретичні розвідки сучасних дослідників щодо діячів певного історичного періоду спираються не лише на аналіз опублікованих праць цих авторів, але й на архівні матеріали, що виявляються при дослідженні архівів (від сімейних до державних). Особливо це стосується не надто ретельно зібраної спадщини Л. Виготського, творча діяльність якого, зокрема викладацька, проходила в Москві, Ленінграді, Харкові, Гомелі.

Велику роботу в галузі вивчення особистих архівів Л. Виготського здійснила Є. Завершнева [5–7], яка висвітлила не лише роки зрілої наукової творчості вченого, але й період становлення його як психолога в 1910–1925 рр. І вже як зрілий вчений Л. Виготський писав у 1930 р.: «У Спінози є теорія (я її дещо видозміню): душа може досягти того, щоб усі прояви, стани співвідносилися до однієї мети; тут може виникнути така система з єдиним центром, максимальна зібраність людської природи. (...) Спіноза показав цю систему в плані філософському; є люди, життя яких є зразком підпорядкування одній меті, які довели практично, що це можливо» [4; 131]. Досліджуючи матеріали архівів, Є. Завершнева підтверджує цю теорію, пов'язуючи її з життям самого вченого: «Ці слова як найкраще описують його самого: піддаючи емоції «переплавленню», він вибудував власну особистість у відповідності зі своїми філософськими й етичними поглядами. В процесі переплавлення він пройшов стадію «нігредо», «темної ночі душі», і потім, спираючись не тільки на «позитивні мотиви», але також на силу бездіяльності й розпачу, зробив ривок, який привів його до нового життєвого простору, де вже не було місця порожній мрійливості» [9; 131].

Важливе, на наш погляд, спостереження дослідниці, проте подальший аналіз творчого доробку Л. Виготського не дає підстав говорити про якийсь помітний поділ його творчості на два періоди – малопродуктивний та динамічний, продуктивний, плідний. Вже у 19 років, а особливо після закінчення 1917 р. одразу двох факультетів (юридичного і літературно-філологічного) у двох університетах Москви, він активно випробовує свої здібності критика-коментатора, про що свідчать архівні дослідження, завдяки яким стали доступні ранні роботи вченого, зокрема його театральні рецензії, критичні статті літературознавчого змісту, а також роботи, присвячені єврейському питанню в художній літературі. Доказовими в цьому контексті слід вважати дослідницькі висновки, яких дійшли Б. Котик-Фрідгут [13], В. Мальцев [16], коли аналізуючи театральні рецензії Л. Виготського відзначили, що в ранніх роботах вченого вже проявляються риси майбутніх науково-теоретичних розробок, значно повніше розкритих і узагальнених у подальших його роботах – «Психологія мистецтва», «Історичний зміст психологічної кризи», «Мислення й мовлення».

До неписаних законів етики слід віднести й традицію, згідно з якою учні й послідовники видатного діяча перебирають на себе місію продовження розвитку наукових теорій і поглядів учителів. Наукова спадщина Л. Виготського «пережила» майже весь спектр відносин у науковому світі – від найжорстокішої критики в 30-х роках (критика Рудневої Є. [17] і «...у цей період одержують поширення ідеалістичні теорії (особливо фрейдизм і ін.). Шкідливий вплив виявила й культурно-історична теорія, пропозована Виготським і його учнями» [15; 420]) через зневажливе забуття протягом майже 30 років. Його учні зайнялися дослідженнями більш «безпечними» з ідеологічної точки зору, але, за їхніми словами, в руслі теоретичної спадщини Л. Виготського, які привели «до істотної зміни в акценті досліджень – Л. Виготський підкреслював вплив вищих психічних функцій на розвиток нижчих психічних функцій і практичної діяльності дитини, а О. Леонтєв підкреслював провідну роль зовнішньої, предметної діяльності в розвитку психічної діяльності, у розвитку свідомості» [14; 24].

Проводячи власну науково-теоретичну роботу, учні Л. Виготського зуміли зберегти наукові праці свого вчителя й заново внести їх у коло наукових інтересів ученого співтовариства при зміні ідеологічної ситуації. Але цей процес однаково був ідеологічно забарвлений через комуністичну ідеологію, що домінувала в гуманітарній сфері наук. Праці Л. Виготського публікуються з критичними коментарями, з редакторськими виправленнями й викривленнями. Виникає своєрідне трактування наукової спадщини Л. Виготського як « батька-засновника» радянської психології, через що науково-теоретичні праці вченого спотворюються аж до створення компілятивних праць, приписуваних Л. Виготському [22]. Проте, навіть у той час залишалися вчені, що прагнули проводити наукові вишукування в руслі теоретичних відкриттів і практичних напрацювань вченого. Так, Р. М. Фрумкіна вказує, що: «...не тільки для студентів – лінгвістів і психологів, але навіть для аспірантів тексти Виготського залишаються начебто зашифрованими. Їх скоріше заучують і відтворюють, чим розуміють» [18]. І як лінгвіст, Ревекка Марківна, вказує на одну з причин цього явища: «У своїх текстах Виготський мовчазно припускає, що його читачі – теж *люди культури*, і тому опускає багато ланок міркувань як надлишкові. Уже тому для нас Виготський – відверто «важкий» автор. Це, звичайно, лише одна з причин труднощів розуміння його текстів, і аж ніяк не головна... Зрозуміло, Виготський писав мовою *свого часу*, але що це, властиво, значить для нас сьогодні? ... ця мова відбиває спосіб міркувати на психологічні й філософські теми, який був спільним для його сучасників у різних країнах, навіть якщо Виготський не розділяв ті або інші конкретні наукові концепції, будь то ідеї Вюрцбургської школи або генетична психологія Піаже» [18].

М. Вересаєв також у своїх роботах вказує на складності розуміння основних положень теоретичної спадщини Л. Виготського сучасними вченими через відсутність розуміння мови культури того часу. «Читання таке (якщо його ціль – не висмикування цитат, а бажання розібратися в суті справи) вимагає певних зусиль і часу. Але іншого шляху немає. Однак для цього необхідна одна умова, а саме потрібно розуміти мову, якою усе це написано. ... У мене є підстави сумніватися в тому, що ми – читачі Виготського, – цілком і завжди розуміємо мову, якою він писав» [2].

В основі культурно-історичної психології лежать два принципи: 1) визнання соціокультурної обумовленості психіки людини й синтетичний (цілісний) погляд на людину; 2) розуміння культури як семіотичного феномену (як системи знаків), що дає перспективу конкретного наукового синтезу досліджень людини в рамках психології. Обидва ці принципи мали глибинні підстави в російській гуманітарній думці початку ХХ ст. й осмислювалися в російській філософії. Відмінною рисою цієї філософії була орієнтація на спілкування як цінність, що знаходило вираження не лише в таких, наприклад, ідеях, як ідея соборності, але також у розробках науково орієнтованої семіотики.

На труднощі в розумінні мови наукових праць Л. Виготського без відповідного розгляду інтелектуальної атмосфери початку ХХ ст. вказують дослідження В. Зінченко, Є. Моргунова, Б. Пружиніна. Наукові ідеї вченого мали свої передумови й вони були в тій культурній традиції, яка багатьма заперечувалася або була взагалі невідома, що й породжувало міф про «генія нізвідки». «У сучасної наукової молоді й без того вистачає скепсису, а то й нігілізму з приводу вітчизняної історії, у тому числі й історії науки. Дореволюційної науки вона не знає, а пореволюційну вона не прагне знати або витісняє. Це наводить на сумні міркування, особливо коли мова йде про психологів. Науку не можна почати з початку, навіть якщо дуже хочеться. Вона завжди продовження, традиція» [11; 8], – відзначає В. Зінченко.

Більш докладно взаємозв'язок методологічних позицій Л. Виготського з ідейною спадщиною культури «Срібного століття» В. Зінченко досліджує в співавторстві з відомими філософами Б. Пружиніним і Т. Щедріною. «Культурно-історична психологія склалася в певній ідейній атмосфері – в атмосфері встановлення панування марксизму... Мета даної книги – пояснити ідейні гуманітарні передумови й підстави культурно-історичної психології як наукового напрямку й по можливості методологічно строго відокремити їх від ідеологічних нашарувань. Таким шляхом сподіваємося певною мірою подолати елементи ідеологізму, що залишаються в ній і проникаючі в неї (як, між іншим, і в будь-яку науку) при звертанні до соціокультурних контекстів її функціонування – тим більше, що у випадку культурно-історичної психології мова йде не тільки про звертання до зовнішнього, так би мовити, контексту її динаміки, але й про процеси формування її змісту» [11; 8].

Цінність науково-теоретичної спадщини Л. Виготського для культурології одним із перших показав В'ячеслав Іванов: «...у побудованій Л. Виготським концепції історії культури як розвитку систем знаків, що служать для керування поведінкою, знайшла вирішення ...проблема співвідношення культури й психології особистості. Саме це коло ідей Виготського, розвинуте його школою, в останні роки виявляє все більший вплив на світову науку. Найважливіші зрушення намічаються при засвоєнні систем культури наступним поколінням, можливості якого виявляються саме на етапі трансформації при засвоєнні. Взаємодія особистості й суспільства, що створює сприятливе або несприятливе середовище для розвитку задатків (у тому числі й генетично визначені) особистості, у працях Виготського і його школи вперше почало досліджуватися експериментально» [2]. На складності такого експериментального дослідження вказує М. Вересов [2].

Незважаючи на те, що Л. Виготський дистанціював свою теорію як від психоаналізу, так і від біхевіоризму, у наукових працях присутнє бажання віднести його роботи до цих напрямів. Такий погляд на його спадщину помітний у працях О. Еткінда [20, 25], а також В. Шейка, Ю. Богуцького [21; 388].

Розглядаючи літературні джерела, присвячені Л. Виготському і його науковій спадщині, можна відзначити, що розрізненість розгляду його наукової спадщини дослідниками в різноманітних галузях наукової думки приводить до недостовірної оцінки його науково-теоретичних відкриттів і спотворює його роль у

культурній спадщині в наслідку різноманітних причин. Наявність наукової роботи, яка поєднувала б різноманітність теоретичних положень історичної-культурно-історичної теорії в різних областях наукового знання на основі повноцінного вивчення наукової спадщини Л. Виготського, дозволило б дати науково-теоретичній спадщині вченого адекватну оцінку в єдинім культурнім полі ХХ ст.

Список використаної літератури

1. **Вересов Н. Н.** Культурно-историческая психология Л. С. Выготского : трудная работа понимания [Электронный ресурс] / Н. Н. Вересов // НЛЮ. – Режим доступа : <http://magazines.russ.ru>
2. **Вересов Н. Н.** Экспериментально-генетический метод и психология сознания: методология и принципы / Н. Н. Вересов // Психология сознания : современное состояние и перспективы : Материалы II всерос. науч. конф. 29 сент.–1 окт. 2011 г., Самара. – Самара : ПГСГА, 2011. – С. 21–36.
3. **Выготская Г. Л.** Лев Семенович Выготский. Жизнь. Деятельность. Штрихи к портрету / Г. Л. Выготская, Т. М. Лифанова. – М. : Смысл, 1996. – 424 с.
4. **Выготский Л. С.** О психологических системах / Л. С. Выготский // Выготский Л. С. Собр. соч. : в 6 т. Т. 1 / Л. С. Выготский. – М. : Педагогика, 1982. – С. 109–131.
5. **Завершнева Е.** Еврейский вопрос в неопубликованных рукописях Л. С. Выготского / Е. Завершнева // Вопросы психологии. – 2012. – № 2. – С. 79–99.
6. **Завершнева Е.** «Путь к свободе» (К публикации материалов из семейного архива Л. С. Выготского) [Электронный ресурс] / Е. Завершнева // НЛЮ. – Режим доступа : <http://magazines.russ.ru/nlo/2007/85/za7.html>
7. **Завершнева Е. Ю.** Записные книжки, научные дневники Л. С. Выготского : результаты исследования семейного архива / Е. Ю. Завершнева // Вопросы психологии. – 2008. – № 1. – С. 132–145 ; 2008. – № 2. – С. 120–136.
8. **Завершнева Е. Ю.** «Ключ к психологии человека» : комментарии к блокноту Л. С. Выготского из больницы «Захарьино» (1926 г.) / Е. Ю. Завершнева // Вопросы психологии. – 2009. – № 3. – С. 123–141.
9. **Завершнева Е. Ю.** «Молюсь о даре душевного усилия»: мысли и настроения Л. С. Выготского в 1917–1918 гг. / Е. Ю. Завершнева // Вопросы психологии. – 2013. – № 2. – С. 112–132.
10. **Зинченко В. П.** Истоки культурно-исторической психологии : философско- гуманитарный контекст / В. П. Зинченко, Б. И. Пружинин, Т. Г. Щедрина. – М. : Рос. полит. энцикл. (РОССПЭН), 2010. – 415 с.
11. **Зинченко В. П.** Человек развивающийся. Очерки российской психологии / В. П. Зинченко, Е. Б. Моргунов. – М. : Тривола, 1994. – 304 с.
12. **Иванов В. В.** Культурная антропология и история культуры / В. В. Иванов // Одиссей : Человек в истории, 1989 : Исследования по социальной истории и истории культуры. – М. : Наука, 1989. – С. 11–16.
13. **Котик-Фридгут Б.** Зерна, которые прорастают : обзор ранних журналистских работ Л. С. Выготского (1916–1923) / Б. Котик-Фридгут // Психологический журнал Междунар. ун-та природы, общества и человека «Дубна». – 2011. – № 4. – С. 188–197.
14. **Леонтьев А. Н.** и современная психология : моногр. : сб. ст. / А. В. Запорожец, В. П. Зинченко, О. В. Овчинникова, О. К. Тихомиров. – М. : Изд-во Мос. ун-та, 1983. – 288 с.
15. **Малая советская психология в 11 т.** Т. 8. – М. : ОГИЗ РСФСР, 1939. – 528 с.
16. **Мальцев В. В.** Театр 1920-х годов в оценке Л. С. Выготского / В. В. Мальцев // Психологический журнал Междунар. ун-та природы, общества и человека «Дубна». – 2012. – № 1. – С. 145–153.
17. **Руднева Е. И.** Психологические извращения Выготского / Е. И. Руднева. – М. : Учпедгиз, 1937. – 32 с.
18. **Фрумкина Р. М.** Анатомия одной рецепции: культурно-историческая психология Выготского–Лурия // Новое лит. обозрение. – 2007. – № 85. – С. 16–24.
19. **Эткинд А. М.** Эрос невозможного : Развитие психоанализа в России / А. М. Эткинд. – М. : Гнозис ; Прогресс-Комплекс, 1994. – 376 с.
20. **Эткинд А. М.** Еще о Л. С. Выготском : Забытые тексты и найденные контексты / А. М. Эткинд // Вопросы психологии. – М., 1993. – № 4. – С. 37–55.
21. **Шейко В. М.** Формування основ культурології в добу цивілізаційної глобалізації (друга пол. ХІХ – початок ХХІ ст.) : моногр. / В. М. Шейко, Ю. П. Богущкий. – К. : Генеза, 2005. – 592 с.
22. **Ясницкий А.** «Когда б вы знали, из какого сора...» : к определению состава и хронологии создания основных работ Выготского / А. Ясницкий // Психологический журнал Междунар. ун-та природы, общества и человека «Дубна». – 2011. – № 4.
23. **Ярошевский М. Г.** Л. С. Выготский : в поисках новой психологии / М. Г. Ярошевский. – изд. 2-е, доп. – М. : Изд-во ЛКИ, 2007. – 304 с.
24. **Guest Editor's Introduction.** Journal of Russian and East European Psychology. –2012. – vol. 50, no. 4. – July-August. – P. 3–15.
25. <http://psyanimajournal.livejournal.com/3526.html>

Резюме

Розглядається джерелознавчий аспект науково-теоретичної спадщини Л. С. Виготського. Наголошується на працях його послідовників та архівних дослідженнях, в яких виокремлюється культурологічна складова спадщини Л. С. Виготського. Зазначається, що в контексті культурологічного знання його праці не досліджувалися, хоча їх дослідження має великий потенціал.

Ключові слова: Л. С. Виготський, культура, джерелознавча база, культурно-історична теорія, архівні дослідження.

Summary

Sabadash S. Scientific heritage of L. S. Vygotskiy in the context of culture-creative processes: the historiography of the problem

The article views the historiographical aspect of the scientific and theoretical heritage by the famous scientist Lev Vygotskiy. The attention is focused on the works of his followers and archeological researches, which consider cultural component by Lev Vygotskiy heritage. It's marked that in the context of the cultural issue his works haven't been investigated though their research has a great potential.

Key words: Lev Vygotskiy, culture, source base, cultural and historical theory, archeological research.

Анотация

Сабадаш С.Ю. Научное наследие Л. С. Выготского в контексте культурно-образующих процессов: историография проблемы

Анализируется источниковедческий аспект научно-теоретического наследия Л. С. Выготского. Рассматриваются работы его последователей и архивные исследования, выделяется культурологическая составляющая научного наследия Л. С. Выготского. Отмечается отсутствие исследований его трудов в контексте культурологии, а также необходимость проведения такого исследования.

Ключевые слова: Л. С. Выготский, культура, источниковедческая база, культурно-историческая теория, архивные исследования.

Надійшла до редакції 11.11.2014 р.

УДК 929 Перетц (045)

Н.В. Стахієва

КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКА СПАДЩИНА У ДОСЛІДЖЕННЯХ В.М. ПЕРЕТЦА

У сучасному світі розвиток культури набуває пріоритетного значення, адже підтримка самотутніх культур різних народів, розвиток взаєморозуміння, взаємовпливу та збагачення культур, а також збереження культурної спадщини є чинниками національної самосвідомості та цілісності людського буття. В цьому контексті особливою актуальністю набуває звернення до культурної складової людської діяльності, а також творчого доробку дослідників минувшини. Вагомий внесок у скарбницю культурного надбання зробив учений, академік – Володимир Миколайович Перетц (1870-1935 рр.), діяльність якого пов'язана з дослідженням, збереженням та популяризацією культурних пам'яток.

Проблема творчого доробку В. Перетца опосередковано порушувалось у публікаціях історико-філологічного відділу УАН, працях науковців В. Адріанової-Перетц, М. Гудзю, Л. Дмитрієва, А. Дьоміна, В. Кречотень, Л. Махновця, С. Росовецького, О. Сліпущко, Н. Солонської та ін. Однак, наявні праці мають філологічне спрямування та не висвітлюють проблему творчої спадщини науковця з культурологічної точки зору. Разом із тим, цей внесок сьогодні має не лише історіографічне, а й науково-практичне значення для усвідомлення історико-культурної спадщини. Отже, *мета статті* полягає у висвітленні культурно-мистецької спадщини в творчому доробку В. Перетца.

Дослідження проблем культурної спадщини у науковому доробку В. Перетца продиктовано тим, що є необхідність зберігати для мистецтва й науки віцілі пам'ятки творчості людини. Пізнання світу, засвоєння дійсності людиною поєднувалося з формуванням її художньо-образного мислення. Погляд на світ і осягнення його сутності людство прагнуло реалізувати у фольклорі, мові, літературі, релігії, мистецтві. Саме різноманіття форм прояву людської свідомості лягло в основу дослідницької роботи видатного вченого. Отже, предметом дослідження та наукових пошуків ученого став прояв творчості людини в її культурному різноманітті, що виражений у духовній та матеріальній культурі. Тобто мова й писемність, релігійно-філософські погляди, витвори мистецтва, освіта й виховання, побут і звичаї, свята й обряди, традиції та ритуали (націєтворчі елементи) – все, що є проявом творчої ініціативи та діяльності людини. Звернення до чого дозволяє повніше і глибше зрозуміти специфіку культурного цілого.

Так у наукове поле зору дослідника увійшли проблеми вивчення пам'яток народної творчості та літератури (казки, прислів'я, приказки, пісні, вірші, балади, думи, легенди, сказання), культури Давньої Русі, утворення різних релігійних течій в історії культури, дослідження пам'яток християнської драматичної літератури, теорії та історії театру, вивчення історії предметів давності, що висвітлюють історію матеріальної культури, а разом із тим мистецтва (пам'ятки мідного лиття) та ін. На такий тематичний універсалізм наукових поглядів дослідника вказують його численні праці, в які включено не лише авторські роздуми стосовно досліджуваних явищ, а й фактологічний матеріал, що є свідченням й відображенням дійсності того чи іншого культурного періоду.